

İNCELEMELER

Muhtaç olduğumuz Maarif

Türkiye'nin muhtaç olduğu, okutma maarifı değil, bir aksiyon maarifidir. Bu da gençlerin kaabiliyetini sezmele olacaktır

Ben elli yıldanberi pedagoji denilen ideoloji ile uğraşırım. İdeoloji diyorum, bilim demiyorum. Çünkü pedagoji henüz bilim olamamış, ideoloji olarak kalmıştır. Gençliğimde ilk okuduğum pedagoji kitabı Jean Jacques Rousseau'nun Emile'idir. Bu şahse ser bize bir takım ufuklar açmıştır. Ancak, bu açma da yetmiyordu. Bu ufuklara varmak da gerekiyordu. Gus tave le Bon'un Psychologie de l'Éducation'undan Emile Durkheim'in sosyolojisine atladık. O zaman anladık ki metotsuz, yalnız sağduyu ile yalnız soyuk mantıkla bilim olmuyor. Pedagoji denilen işin bilime, sosyoloji bilimine dayanması gerekmektedir.

— Peki ama, Jean Jacques'dan bu yana bu kadar pedagog gelmiş. Bunların pedagojisi bilime dayanmıyor muydu? Bilime dayanmıyordu da ne ye dayanıyordu?

Cevabım şudur: Ne Pestalozzi, ne Froebel, ne de onlardan sonra gelen yeniler bilime dayanmıyorlardı yalnız sağduyuları, soyuk mantıkları ile çalışıyorlardı. Hiç faydasız değildiler. Sezgisleri vardı. Ancak eğitim sosyoloji si yapamıyorlardı. Dahası var. Bilim diye dayandıkları rasyonel psikoloji idi. İnsan ruhunu meselelere ayıran rasyonel psikoloji!

Aradan biraz daha zaman geçtikten sonra psikanalizle temasa başlamıştım. Böylelikle rasyonel psikoloji denilen mantıkaçı psikolojiden uzaklaştım. Henri Bergson'un yaratıcı evrim felsefesi bizim nesli büsbütün kal kındırıyordu. Ondan da pek çok yarar landım.

— Peki, bu iş üzerinde bu kadar durdunuz da önemli olarak ne gibi kanaatler elde ettiniz?

Bu soruyu başka kelimelerle ben de kendi kendime sormuşumdur da aldığım karşılık hep şu olmuştur: Bir insan odun olsa elli yıl aynı alanda çalışa çalışa cilalanır! Oyle ise benim de bazı kazançlarım olacaktır. Bu kazançlarımdan biri, ilki bugün, olduğu gibi çalışan dünya okullarında bir ihtilal yapmak isteğidir. Bu istek bende yepyeni değildir. Bundan elli iki yıl önce yayınladığım ilk pedagoji kitabımın adı *Talim ve terbiyede İnkılâp* idi. Bu kitabım bir ihtilalcilik eseri idi. Başarılı da olmuştur. Çünkü o zamanın mahalle mektebi denilen medrese artığı gerici ilkokullarını ortadan kaldırmıştı. Ancak Meşrutiyet maarifinin binalarında, programlarda, kitaplarında yaptığı değişiklik eskiliği yok e demiyor, kalıntıları ortadan kaldıramı

yordu.

Bundan yirmi yıl önce Robert Kol lej'de felsefe ve sosyoloji dersleri veriyordum. Çok açık konuşuyordum. Misâller getiriyordum. Gençlerde sosyoloji merakı uyandırmıya çalışıyordum. Ben de memnunum. Öğrencilerim de memnun. Günün birinde bir olay beni uyandırdı. Şöyle oldu. Sınıfta öğrencilere sosyoloji biliminin konusu neler

Yazan:

İsmayıl Hakkı Ballıoğlu

olduğunu sordum. Saymıya başladılar: Din, ahlak, hukuk, ekonomi, sanat, eğitim... Sayıyorlardı. Tıpkı sosyoloji mamüllerinde olduğu gibi! Yine sordum: Bu sınıf ferdi bir varlık mıdır, yoksa sosyal bir varlık mıdır, dedim. Sosyal bir varlıktır, dediler. Peki öyleyse, sosyolojinin konusu olan sosyal olgulardan hangisidir deyince, durakladılar. Hiç biri eğitim olgusudur diyemedi! Demek oluyor ki sosyoloji biliminin konularını saymak başka, okulun eğitim denilen sosyal olgu soyundan bir olgu olduğunu anlamak bambaşkadır.

Beni pedagoji alanına sürükleyen sebeplerden biri Vefa idadisinde tale be iken başımdan geçen şu vak'adır. Kitabete dersi diye bir dersimiz vardı. Hocamız İhtilâlcî diye tanınmış olan Ziya Beydi. Bir gün bir vazife verdi. Vazifenin konusu şu idi: Ziraat nezaretî tarafından Bursa Ziraat Mektebi ne mubassır tayin edildiğine dair tez kere! Ben bu gibi vazifeleri nasıl yaz dığımı hatırlıyamıyorum. Yalnız umu ml imtihanında kitabetten üç numara aldığımı hatırlıyorum. Rahmetli hoca mın anlayışı doğru olsaydı, bugün bu makaleyi yazacak kadar olsun türkçe bilgim olmamak gerekiyordu!

Şimdi size hayatımın yukarıki konu ile hiç anlaşamayacak olan bir olayı anlatayım. Henüz çocuktum. Top hane'de Mektebi Feyziye denilen rüştiye mektebinin son sınıfında talebeyim. Arabca dersî alıyorduk. Kenan efendi adında sarıklı, genç bir hocamız vardı. Bu adam derslerini okutmaz, ezberletmez, anlatırdı. Daha doğru tahtada «tatbikat» adı verilen tahliller yapırdı. Tahtaya arapça bir cümle yazar, bunu tahlil ettirirdi. Kenan Hocanın gözde bir talebesi idim. Beni beğenirdi alkışlardı. Böyle yaparak beni şımartmıştı. Bazan ho-

cama darılır, kendisiyle konuşmazdım! Adamcağızın çocuk ruhu anlayışına hâlâ hayret ediyorum. Sıranın önüne gelir: Beyim, artık barışalım. Siz alâkadar olmayınca dersin tadı olmuyor, arkadaşlarınız da istifade edemiyorlar, derdi. Rahmetli hocamın bu sempatisi, bu müsamahası bende arapçaya karşı sevgi uyandırdı. Bütün hayatımda fırsat buldukça arapça ile uğraştım. Kur'an'ı kerimin tercümesine kadar! İşte iki ayrı hocanın iki ayrı anlayışı!

Hayatımın şaşırtıcı olaylarından biri de şudur: Yakın akrabamdan bir kız çocuğu vardır. Ondört yaşında lisenin ikinci sınıfında idi. Bu çocuğu kü çük yaşından beri incelerim. Henüz dört yaşında iken insan resimleri çizirdi. Bunları bazan Picasso'nun desenlerine benzetirdim de şaşakalırdım. Günün birinde resim hocasının kendisine altı numara verdiğini öğrenince yine şaşakalmıştım. Müstesna derecede bir sanat istidadı taşıyan bu çocuğu liseden aldirttim. Kudretli res samımız, Mahmud Cüda'nın öğrencisi yaptırıldı. Cüda bu genç istidatın tab lolarına hiç eî sürmedi. Yalnız intibaları söyledi, tenkitlerini yaptı. Genç kız ileriledikçe ileriledi. Başta Celâl Esat Arseven gibi yaşlı, görgülü bir sanatkar olmak üzere, Zeki Faik İzer'in, daha bir çocuklarının takdîrini kazandı. Şimdi bu genç kızın yakın bir istikbalde kuvvetli bir ressam olacağını müjdeliyorlar.

Anlayışsızlık yalnız bizim memleketimizde değil, Avrupa memleketlerinde de böyledir. Vaktiyle Londra kol lejlerinden birinde bir öğretmen bir öğrencisinin kabiliyetsiz, işe yaramaz bir insan olduğunu, adam olamayacağını ileri sürer. Öğretmenin tamamıyla menfi bir insan olarak ileri sür düğü genç günün birinde general Montgomery olmuştur!

Bütün bu görgülerden sonra şöyle bir kanaata varmak doğru olacaktır. İlkokulun, ortaokulun, lisenin ilk, en büyük ödevi öğrencilerine okuma, yazma, hesaplama gibi alet bilgileri öğretmektir. Ondan sonra en önemli olan iş coğrafya, tarih, tabiat bilgisi gibi yazılı metinleri ezberletmek, anlatmak değil, çocukların, gençlerin istidatlarını, kabiliyetlerini sezmelektir. Bu da ancak işletmek, yaptırmak, yaptırmakla olacaktır. Bütün memleketler gibi Türkiye'nin de muhtaç olduğu maarif bir kelime maarifî bir okutma maarifî değil, bir aksiyon maarifidir.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0200408